

Josep Maria Capdevila: un punt de partida...

JOAN CORTADA HORTALÀ

JOSEP MARIA CAPDEVILA I BALANÇÓ VA NÉIXER A OLOT, EL 14 DE JUNY DE 1892, I FOU EN AQUESTA VILA ON VA INICIAR la seva trajectòria intel·lectual i espiritual de la mà del seu mestre i amic J. M. de Garganta. De forma semblant a d'altres pensadors gironins, va trobar durant l'època universitària (1908-1913) els referents culturals a partir dels quals s'aniria configurant la seva obra, amb una empremta molt particular(1).

Cal destacar el seu nomenament, juntament amb Joan Crexells, com a professor assistent al Seminari de Filosofia que dirigia Eugeni d'Ors. J. M. Capdevila, tot i que en reconeix el mestratge, no es va casar mai amb l'ideari noucentista projectat en el *Glossari de Xènius -les palpitations del temps*, tal com ell les entenia, és a dir, en termes d'arbitrarisme i voluntarisme-, i prenia viratges nous amb els aires d'Alcover, Joubert, De Sanctis, per exemple, en la crítica literària.

J. M. Capdevila ha estat qualificat com un intel·lectual humanista -format en el context de l'obra cultural de la Mancomunitat de Catalunya-(2), catòlic obert, de mira europea(3), crític literari de fi bisturí, pensador i filòsof de mena(4)...

Aquestes lletres sobre J. M. Capdevila, lluny de voler copsar tots els aspectes de la seva producció intel·lectual i de la seva acció vital(5), intenten ser un mer esbós d'algun dels punts de partida del seu pensament, *un punt de partida...*(6)

Ens trobem, però, amb una doble dificultat: per una banda, el bagatge intel·lectual(7) de J. M. Capdevila és molt ampli i extens. Comprèn estudis i assaigs de filosofia, ètica, estètica, pensament social, crítica literària i artística...; per altra banda, la seva obra no està compilada en uns quants volums concrets. És una obra dispersa, composta d'assaigs breus, notes personals -moltes de les quals encara avui resten inèdites-, nombrosos articles i un extens epistolari des d'on es mostra el diàleg que té amb els intel·lectuals més destacats de la Catalunya de principis de segle(8).

Hauríem d'apuntar també una tercera dificultat que neix a l'hora de situar el seu pensament en què genèricament podem anomenar àmbits del saber: és innegable la vàlua que té com a crític literari, però queda més al marge, potser, l'originalitat dels seus assaigs i del seu pensament més purament filosòfic.

Maurici Serrahima assenyala, en la biografia que dedica a J. M. Capdevila: «L'obra purament filosòfica de Capdevila és més aviat escassa. Uns quants assaigs. I un llibre petit, si bé raonat; no pas un manual, sinó una introducció. I prou. El fet pot resultar sorprenent, perquè disposava d'una preparació filosòfica excepcional, i tot el que va fer tenia com a base un fonament filosòfic; sembla evident que a res més no va dedicar tantes hores de meditació. Però ho explica el fet que, per ell, la filosofia no era en cap sistema, sinó en una recerca incessant de la veritat, per tots els camins possibles»(9).

Serrahima apunta implícitament una possible línia d'estudi molt interessant. Es tracta d'analitzar les deus d'on s'abeura el pensador, en qualsevulla de les activitats en què l'esperit s'hi manifesta. I n'obtdrem, així, les idees més fecundes, que són la seva guia en el viure concret. «Ara voldria només parar esment a les idees més fecundes, i tu després ja sabries deduir o n'apendriem»(10). L'expressió del seu pensament s'ha de copsar des de la mateixa vida de l'home, en cadascuna de les seves manifestacions. S'esdevé així el lligam natural entre el nivell teòric i el pràctic(11) en l'àmbit del saber, el qual es retroba en l'estreta relació entre fe i vida.

Itinerari contemplatiu i crític

El pensament tindrà com a referent l'itinerari contemplatiu que s'orienta envers una única veritat manifestada en realitats diverses. Partim d'una posició realista. Els primers principis o conceptes del pensament es troben ja en la vida i la intel·ligència té una funció ordenadora i explicativa, orientada envers la mateixa vida. D'aquí que J. M. Capdevila critiqui punts de partida com l'estat de natura de Rousseau o el dubte metòdic de Descartes: «cap mena de simulació, ni que sigui per pedagogia»(12). Vida i veritat són dos pols indestruïbles que ens possibiliten l'enteniment, la comunicació educativa en un projecte comú. «El que importa és no perdre's; el que importa és que amb un bon itinerari, sapiguem on som i on anem»(13).

No hi manca, en aquest propòsit, l'element crític. Cal que el crític compregui bé l'obra i la concepció de la vida i de l'home que hi ha al darrere; i que tingui alhora una noció vera i nítida de l'home i de la vida humana en general. Altrament, ha de saber discernir correctament les notes substantives de les accidentals, sense menysprear ni les unes ni les altres: «Les paraules moren, les columnes de marbre cauen; les pintures s'esborren: tot es perd. Les idees romanen sempre les mateixes, i l'art, servint-se d'aquells accidents esvanívols, va passant les imatges de les idees d'uns segles als altres, com una herència sagrada»(14).

Saber veure l'ordre i l'harmonia en les coses, la bondat en les accions i la bellesa en les diferents manifestacions de la natura i de l'esperit s'assoleix a través de la contemplació, entesa com a amor a la saviesa. Un amor que no cerca el seu centre en la pròpia raó: «Raonant només, de seguida l'activitat ultrapassaria l'acció, aleshores l'ànima és sòlida i, closa dins ella mateixa es fa diferent de tothom, i l'home esdevé orgullós, solitari»(15). J. M. Capdevila contraposa la funció preceptiva de les màximes de la raó, és a dir, els mateixos límits del discurs a la funció unificadora de l'amor, entès com a *abandó*, en termes salesians.

Humanisme i transcendència

En J. M. Capdevila hem de parlar d'un humanisme obert a la transcendència. No només podem afirmar que en tot el que va fer tenia com a base un fonament filosòfic, sinó que aquest era enriquit per una fe cristiana que mai no va abandonar. Seguia, en aquest sentit i amb aires renovats, la dialèctica entre raó i fe. Etiquetat com a neotomista, és cert que seguia les línies de pensament d'un Sertillanges, Gemelli, Maritain, Gilson, Martyndale, entre d'altres, però ho féu des d'una posició personal de pensament que el caracteritzava.

Altrament, el cristianisme és la clau de volta per un pensament social que J. M. Capdevila assumí en la *Pàgina del Treball* del diari «El Matí», que ell fundà i dirigí. Hi va dedicar més d'un centenar d'articles que, juntament amb el seu estudi sobre els *Principis de teoria política*(16), formarien el corpus del seu pensament polític i social, encara desconegut i alhora original en el context històric en què sorgí.

Aquests i d'altres temes i aspectes del pensament de Josep Maria Capdevila configuren una línia d'estudi d'un pensador gironí encara avui poc conegut. Morí a Banyoles la matinada del dia 3 de gener de 1972(17).

Josep Maria Capdevila

Joan Cortada Hortalà és
licenciat en Filosofia i professor de Religió
de la Facultat de Ciències de l'Educació de la UdG.

Notes

1. Entre els condeixebles i amics d'aquesta època destaquen J. M. de Segarra, Eudald Duran, Carles Riba, Joan Climent, Carles i Ferran Soldevila, Jordi Rubió i Balaguer, entre d'altres.
2. «La generació d'intel·lectuals formats amb l'obra cultural de la Mancomunitat de Catalunya havia de ser, per força, una generació d'humanistes. Homes que compartien la disciplina tècnica amb l'acció cultural, formats entre l'any 1910 i l'any 1920, a l'empared dels «Estudis Universitaris Catalans» i dels «Estudis Normals» de la Mancomunitat: Crexells, Nicolau d'Olwer, Valls i Taberner, Rovira i Virgili, Riba, Capdevila, Bofill i Mates (...) homes la majoria dels quals es veurien forçats a

- * l'exili, encara no transcorreguts els deu anys de lliure i plena activitat». Norbert Bilbeny, *Joan Crexells en la filosofia del Noucents*, DOPESA, 1a ed., 1979, pàg. 18.
3. Vegeu el que diu Josep Pla sobre Capdevila tant en el *Quadern gris* com en els *Retrats de Passaport*, «Obra completa», Destino, núm. 1, pàg. 164-165, i núm. 17, pàg. 586-592.
  4. Vegeu el perfil de l'home genèricament ben plantejat dins: Maurici Serrahima, *Josep Maria Capdevila, assaig biogràfic*, Barcino, Barcelona, 1974.
  5. Mn. Joan Carreres i Péra sintetitza en la introducció del seu treball en curs la participació de J. M. Capdevila en els esdeveniments cabdals del país, durant la primera meitat de segle: «la fundació de la Federació de Música de Catalunya (1922), i de la Societat Catalana de filosofia (1923); el grup de resistència contra el desmantellament de l'Obra de Cultura de la Mancomunitat (1924); la direcció de «La Paraula Cristiana» (1925); l'assessorament literari a la «Barcino» (1925), i una sèrie d'iniciatives editorials i periodístiques a «La Paraula Cristiana», «La Nova Revista» (1927), i el diari «El Matí» –que ell fundà i dirigí (1929-1934). Participà, amb Ignasi Mallol i Joan Rebull, en la creació de l'«Escola-Taller de Pintura i d'Escultura de Tarragona» (1934), formà part de la Institució de les Lletres Catalanes (1938), fou membre del «Folguera» de poesia i el «Crexells» de novel·la, i, a l'exili, presidí els Jocs Florals dedicats a Verdaguier».
  6. Vegeu una visió més elaborada dels punts de partida filosòfics que fa Jordi Giró en la seva *Introducció* a un recull de textos antològics de J. M. Capdevila intitolats: *Els principis de la civilització i altres escrits*, barcelonesa d'edicions, 1992.
  7. Tenim constància del magnífic coneixement que J. M. Capdevila tenia sobre temes de literatura, filosofia, lògica, psicologia, pensament social, teologia, art, història i fins i tot matemàtiques i física.
  8. En l'arxiu Capdevila es conserva una extensa correspondència amb intel·lectuals de l'època, com ara: Joan Alcover, Tomàs Carreras i Artau, Miquel Dolç, Pare Miquel d'Esplugues, Tomàs Garcés, Josep Maria de Garganta, Guerau de Liost, Enric Jardí, Josep Maria Junoy, Josep Lleonart, Marià Manent, Josep Miquel i Macaya, Manuel de Montoliu, Josep Pla, Carles Riba, Joaquim Ruyra, Maurici Serrahima, Carles i Ferran Soldevila, i Fermí Vergés, entre d'altres.

Troblem, així, una doble dificultat: sobre el mètode d'estudi, ja que l'obra és extensa i variada; i sobre la possibilitat de recuperar les fonts materials d'estudi. En aquest sentit, Maurici Serrahima diu: «Caldrà reunir el que havia publicat i retrobar els papers i la correspondència dispersos, per veure d'arrodonir, així, l'obra, ja per sempre incompleta, que va deixar escrita. Però, quan vindrà l'hora d'estudiar-la, caldrà tenir molt present fins a quin punt ha de ser sempre interpretada com el rastre d'una renglera d'actes. Vull dir que caldrà veure-la en relació amb l'acció, i amb les maneres com li va ser interrompuda». O.c., pàg. 117. El treball que està realitzant l'amic Mn. Joan Carreres i Péra és d'un valor inapreciable, ja que posa remei a la segona de les dificultats –ha compilat i arxivat, amb el do de la paciència, la major part dels escrits de J. M. Capdevila–, alhora que dóna llum a un estudi en preparació sobre *l'Ideari i la poètica de Josep Maria Capdevila*.

9. Maurici Serrahima, o.c., pàg. 108. Aquesta idea també l'apunta Jordi Giró: o.c., pàg. 19-35.
10. J. M. Capdevila, *Lletres de Filosofia*, dins «Criterion». Revista trimestral de Filosofia, fascicle XXI, 1930, pàg. 139.
11. Segons Capdevila, «la filosofia ens ha d'explicar la vida, però la vida no ens ha de servir per fer-ne teories». J. M. Capdevila, *Lletres de Filosofia*, dins «Criterion». Revista trimestral de Filosofia, fascicle XXI, 1930, pàg. 140. Aquest punt de partida el reprendrà en el seu llibre –fruit de la correspondència que va tenir amb Maurici Serrahima durant el seu exili a Colòmbia–: *En el llindar de la filosofia*, Barcino, 1960.
12. J. M. Capdevila, *En el llindar de la filosofia*, Barcino, 1960, pàg. 32.
13. J. M. Capdevila, *En el llindar de la filosofia*, Barcino, 1960, pàg. 30 i 41.
14. J. M. Capdevila, *Poetes i Crítics*, Llib. Catalònia, 1925, pàg. 10-11.
15. J. M. Capdevila, *Primeres reflexions* (1913-1915), manuscrit.
16. J. M. Capdevila, *Principis de teoria política*, dins «La Paraula Cristiana», núm. 25, març de 1927.
17. Va rebre la mort «encarat a l'Absolut, i amb la «connaturalitat» –deia el seu fill– amb les coses de Déu amb la qual havia encaminat tota una vida». Maurici Serrahima, o.c., pàg. 117.

* Em sento deutor de l'ajuda que estic rebent de Mn. Vicenç M. Capdevila, així com de Mn. Joan Carreres, els quals m'ofereixen els recursos i m'animen en el meu estudi sobre el pensament de J. M. Capdevila. També vull agrair l'atenció i la dedicació que ha mostrat en tot moment el P. Eusebi Colomer, director de la meua tesi doctoral en curs, que ens ha deixat recentment...

